

MICHAŁ PONIATOWSKI

Wydział Prawa Kanonicznego

Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID 0000-0002-7263-4550

DOBRO WSPÓLNE JAKO ELEMENT WSPÓŁDZIAŁANIA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH I PRZEDSIĘBIORCÓW

Treść: Wprowadzenie. – 1. Podmioty współdziałania. – 2. Dobro wspólne jako cel współdziałania. – 3. Forma współdziałania. – Zakończenie.

Wprowadzenie

Troska o dobro wspólne przez instytucje publiczne pod względem podmiotowym nie ma charakteru wyłącznego. Realizują ją również inne podmioty na zasadzie dobrowolności, zarówno indywidualnie jak i w ramach współdziałania z innymi podmiotami. Możliwe są w tym zakresie różne konfiguracje – zarówno między podmiotami publicznymi i prywatnymi. Spośród nich na przedmiot niniejszego artykułu zostało wybrane współdziałanie na rzecz dobra wspólnego między organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami. Relacja taka nie jest niczym wyjątkowym i niejednokrotnie stanowi jedno z istotnych elementów dywersyfikacji finansowania organizacji pozarządowych w ramach funkcjonowania tzw. trzeciego sektora. Jednocześnie warto pamiętać, że w aspekcie historycznym „*przedsiębiorcy*”, a raczej podmioty prowadzące działalność odpowiadającą dzisiejszemu rozumieniu istoty działalności gospodarczej (działanie dla zysku), również wspomagali działalność charytatywną kierując się różnymi przesłankami. Jako przykład można wskazać chociażby

pomoc „przedsiębiorczego” rodu Medyceuszy dla instytucji pomagającym ubogim w epoce Średniowiecza i Renesansu itd.

Zagłębienie się w przedmiotową problematykę ukazuje jednak aktualny brak bezpośrednich uregulowań prawnych odnoszących się do tak określonego współdziałania. Z drugiej strony można zauważyć w praktyce liczne przykłady różnych form takiego współdziałania co świadczy o dużej elastyczności realizujących je stron. Na wstępie można zatem założyć, że choć współdziałania organizacji pozarządowych i przedsiębiorców na rzecz dobra wspólnego nie jest bezpośrednio uregulowane prawnie to jednak nie jest ono zakazane i może być kształtowane w odpowiednim zakresie zgodnie z wolą stron.

1. Podmioty współdziałania

Stronami analizowanego współdziałania są organizacje pozarządowe i przedsiębiorcy. W polskim systemie prawnym można odnaleźć wiele definicji legalnych organizacji pozarządowych, które różnicuje kryterium podmiotowe. Wąska definicja organizacji pozarządowej znajduje się w 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie¹, zgodnie z którym:

Organizacjami pozarządowymi są: 1. niebędące jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych lub przedsiębiorstwami, instytutami badawczymi, bankami i spółkami prawa handlowego będącymi państwowymi lub samorządowymi osobami prawnymi; 2. niedziałające w celu osiągnięcia zysku – osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia [...]”.

Ponadto działalność taka może być prowadzona przez tzw. podmioty zrównane wymienione w kolejnym ustępie tego artykułu jak

¹ Tekst jedn. Dz. U. 2023 poz. 571. Ustawa zwana dalej także u.d.p.p.w.

choćby kościelne osoby prawne, spółdzielnie socjalne², czy też spółki kapitałowe nie działające w celu osiągnięcia zysku i przeznaczające całość zysku na działalność statutową. Szeroka definicja organizacji pozarządowej znajduje się zaś w art. 2 pkt 2. ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o przeciwdziałaniu marnowania żywności³, w której w kategorii organizacji pozarządowych zawierają się łącznie podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 2 i 3 wspomnianej ustawy o działalności pożytku publicznego. Można zatem zauważyć szeroką kategorię podmiotów, które mogą prowadzić działalność pożytku publicznego, choć mają one inną proveniencję. Na potrzeby niniejszego artykułu poprzez pojęcie organizacji pozarządowej będzie przyjęta szersza definicja zawarta w ustawie o przeciwdziałaniu marnowania żywności.

Co ciekawe równie niejednolity charakter w polskim systemie prawnym ma definicja przedsiębiorcy. Pojawiają się różne definicje legalne w poszczególnych gałęziach prawnych (nie wspominając już o definicjach, które odnaleźć można w doktrynie prawa). Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców⁴:

Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca działalność gospodarczą⁵.

² Co charakterystyczne spółdzielnie socjalne poprzez prowadzenie działalności gospodarczej pomagają zatrudnionym w nich osobom zagrożonym wykluczeniem. Por. 2 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (tekst jedn. Dz. U. 2023 poz. 802). Por. także T. KOCOWSKI, *Spółdzielnia socjalna jako przedsiębiorca wykonujący działalność społecznie użyteczną*, Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo 329 (2019), t. 329, s. 311-321; J. ZIOMBROSKA, *Spółdzielnie socjalne jako przykład rozwoju przedsiębiorczości społecznej w Polsce*, Studia i Prace WNEIZ US 46/2 2016, s. 333-342.

³ Tekst jedn. Dz. U. 2020 poz. 1645.

⁴ Tekst jedn. Dz. U. 2023 poz. 221 z późn. zm.

⁵ Definicja działalności gospodarczej jest zawarta w art. 3 tej ustawy: „Działalnością gospodarczą jest zorganizowana działalność zarobkowa, wykonywana we własnym imieniu i w sposób ciągły”.

W innych ustawach pojawiają się jednak inne definicje. Przykładowo zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji⁶:

Przedsiębiorcami, w rozumieniu ustawy, są osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, które prowadząc, chociażby ubocznie, działalność zarobkową lub zawodową uczestniczą w działalności gospodarczej⁷.

Mając powyższe na uwadze można przyjąć na potrzeby niniejszego artykułu, że przedsiębiorcą jest podmiot niepubliczny prowadzący działalność gospodarczą, której celem jest w istocie osiągnięcie zysku.

Wobec powyższego można dojść do wniosku, że z uwagi na brak jednolitości definicji organizacji pozarządowych i przedsiębiorców oraz braku zakazu prawnego ich współdziałania na rzecz dobra wspólnego, jak również zasadę swobody umów należy stosować wykładnię rozszerzającą przy określaniu katalogu podmiotów mogących podejmować to współdziałanie. Ewentualne zawężanie stron współdziałania do wybranej definicji legalnej organizacji pozarządowej lub przedsiębiorcy wydaje się nieprawidłowe.

2. Dobro wspólne jako cel współdziałania

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że w polskim systemie prawnym promulgowano niejednokrotnie *expresis verbis* zasadę współdziałania między poszczególnymi podmiotami dla dobra wspólnego. Przykłady takie można odnaleźć na poziomie norm rangi

⁶ Tekst jedn. Dz. U. 2020 poz. 1913 z późn. zm.

⁷ Pojęcie uczestniczenia w działalności gospodarczej rodzi wątpliwości interpretacyjne. Por. E. NOWIŃSKA, M. DU VALL, *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 43-44.

konstytucyjnej⁸, międzynarodowej⁹ i ustawowej¹⁰. Świadczy to o tym, że współdziałanie na rzecz dobra wspólnego stanowi po pierwsze istotny element polskiego porządku prawnego, a po drugie, że wymaga ciągłej interpretacji i uszczegółowienia na podstawie aktów ustawowych i konkretnych zobowiązań stron określanych w łączących je umowach. Co jednak istotne wspomniane zasady odnoszą się *expressis verbis* do relacji podmiotów publicznych z prywatnymi (m.in. państwo i związki wyznaniowe, jednostki samorządu terytorialnego i związki wyznaniowe). Pojawiają się zatem zasadnicze pytania: czy inne podmioty mogą również podejmować współdziałanie na rzecz dobra wspólnego? Czy wymagana w tym zakresie jest ewentualna zgoda podmiotów publicznych lub ich powiadomienie? Jaki jest też kierunek tego współdziałania?

W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na ustrojową zasadę legalizmu¹¹. Mając na uwadze aspekt negatywny tej zasady, skoro prawo nie zabrania takiego współdziałania między podmiotami prywatnymi to jest ono dozwolone. Ponadto do takiego wniosku można dojść pośrednio również na podstawie innych zasad konstytucyjnych, jak chociażby zasada społecznej gospodarki rynkowej, w której używa się sformułowania „współpracy partnerów społecznych”¹² (takimi partnerami społecznymi mogą być np. przedsiębiorcy i organizacje pożytku publicznego zrzeszające pracodawców), czy nawet

⁸ Por. art. 25 ust. 3 Konstytucji z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

⁹ Por. art. 1 Konkordatu między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z dnia 28 lipca 1993 r. (Dz. U. 1998 Nr 51, poz. 318).

¹⁰ Por. art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jedn. Dz. U. 2023 poz. 901 z późn. zm.). W odróżnieniu od Konstytucji i Konkordatu w przedmiotowej ustawie użyto pojęcia „współpracy”, które nie jest synonimem pojęcia „współdziałania”. Należy wysunąć postulat *de lege ferenda* zmiany treści art. 2 ust. 2 tej ustawy poprzez zastąpienie dotychczasowego pojęcia „współpraca” pojęciem „współdziałanie” co niewątpliwie przyczyni się do ujednolicenia norm i rozszerzenie możliwych ram współdziałania.

¹¹ Por. art. 7 Konstytucji.

¹² Por. tamże, art. 20.

zasady ochrony własności¹³ (skoro przedsiębiorca ma prawo do zysku to decyduje co zrobi ze swoją własnością w odpowiednim jednak zakresie). Wracając do zasady legalizmu, skoro prawo nie przewiduje generalnie zgody podmiotów publicznych lub ich powiadomienia to podjęcie przedmiotowego współdziałania jest zależne od woli stron. Sytuacja komplikuje się jednak w przypadku spółek publicznych, których statut może uzależniać przykładowo przekazywanie darowizn od zgody podmiotu publicznego.

Prawidłowe współdziałanie na rzecz dobra organizacji pozarządowych i przedsiębiorców zachodzi w jednym kierunku tj. pomocy wykonywania niekomercyjnej działalności statutowej przez organizację pozarządową. W przeciwnym wypadku organizacje pozarządowe współdziałając w ramach działalności gospodarczej same prowadziłyby działalność gospodarczą, co mogłoby skutkować szeregiem negatywnych konsekwencji np. pozbawieniem takiej organizacji statutu organizacji pożytku publicznego, jeżeli taki status posiada, a tym samym pozbawieniem wpływów finansowych chociażby z tzw. 1% podatku dochodowego osób fizycznych, czy też koniecznością wpisania tej organizacji do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego¹⁴. Jednocześnie należy mieć na uwadze to, że choć samo prowadzenie działalności gospodarczej przez organizacje pozarządowe nie jest zakazane wymaga jednak ono m.in. odpowiedniego wyodrębnienia rachunkowego i organizacyjnego¹⁵, czy też przekazywania zysku na określony cel społeczny¹⁶. Oczywiście nie znaczy to, że

¹³ Por. tamże, art. 21 ust. 1.

¹⁴ Por. także J. Blicharz, *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Ustawa o spółdzielniach socjalnych. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 82.

¹⁵ Por. art. 10 u.d.p.p.w.

¹⁶ Por. tamże, art. 20 ust. 1 pkt 3). Warto wspomnieć, że taka możliwość wynika także z innych ustaw niezależnie od ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Por. art. 5 ust. 5 ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (tekst jedn. Dz. U. 2023, poz. 166). Por. także J. Dominowska, *Prowadzenie działalności gospodarczej przez fundacje. Studium prawne*, Warszawa 2017; B. Niemierka, *Statut fundacji*, Warszawa 1998, s. 82-91; P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, Warszawa 2011, s. 413-417.

strony analizowanego współdziałania na rzecz dobra wspólnego mogą działać w celu osiągnięcia zysku którejkolwiek ze stron. W takim przypadku naruszona zostałaby istota działania na rzecz dobra wspólnego. Trzeba jednak dodać, że organizacja przyjmując darowiznę od przedsiębiorcy w ramach wsparcia działalności pożytku publicznego lub działalności charytatywno-opiekuńczej „zwiększa” swój majątek, ale jest to z góry czasowe, albowiem ma ona obowiązek przeznaczyć środki z takiej darowizny na niekomercyjną działalność statutową.

Organizacje pozarządowe powinny prowadzić działalność pożytku publicznego rozumianą przez ustawodawcę jako: „działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w ustawie”. Zakres tych zadań jest szeroki i ich ilość sukcesywnie rośnie¹⁷. Ich wspólnym mianownikiem jest jednak działalność na rzecz dobra wspólnego¹⁸. Zadania te z uwagi na przedsiębiorców jako stronę współdziałania można podzielić na zadania, które dotyczą lub nie dotyczą zagadnień związanych z działalnością gospodarczą. Do pierwszej kategorii można zaliczyć działalność na rzecz podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej¹⁹, czy też promocji Rzeczypospolitej Polskiej za granicą²⁰. Natomiast do drugiej kategorii można zaliczyć przykładowo działalność wspomagającą

¹⁷ Por. tamże, art. 4 ust. 1.

¹⁸ Zastanawiające jest użycie w art. 20 ust. 1 pkt 1) u.d.p.p.w. jako jednej z przesłanek uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego prowadzenie działalności pożytku publicznego na rzecz: „[...] ogółu społeczności ogółu społeczności, lub określonej grupy podmiotów, pod warunkiem że grupa ta jest wyodrębniona ze względu na szczególnie trudną sytuację życiową lub materialną w stosunku do społeczeństwa”. Ze swojej istoty działalność pożytku publicznego ma na celu działanie na rzecz ogółu społeczności lub wyodrębnionej w uzasadniony sposób grupy osób. Może to prowadzić do nieprawidłowego wniosku, że działalność pożytku publicznego prowadzona przez organizacje pozarządowe bez statusu organizacji pozarządowej może być kierowana *a contrario* do wybranych osób bez jakiegokolwiek uzasadnienia.

¹⁹ Por. tamże, art. 4 ust. 1 pkt 4).

²⁰ Por. tamże, art. 4 ust. 1 pkt 30).

rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości²¹ lub działalność wspomagającą rozwój techniki, wynalazczości i innowacyjności oraz rozpowszechnianie i wdrażanie nowych rozwiązań technicznych w praktyce gospodarczej²².

Jednocześnie należy pamiętać, że przed wejściem w życie ustawy o działalności pożytku publicznego działalność tego typu była już realizowana. Warto tu wspomnieć chociażby o wielowiekowym funkcjonowaniu kościelnych osób prawnych. Oczywiście ich działalność jest nadal kontynuowana m.in. w ramach działalności charytatywno-opiekuńczej²³, czy też w przypadku Kościoła katolickiego także kościelnej służby miłosierdzia.

Wobec powyższego można dojść do wniosku, że współdziałanie organizacji pozarządowych prowadzących działalność pożytku publicznego i przedsiębiorców jest prawnie dopuszczalne i może dotyczyć różnych celów od dobra wspólnego – uszczegóławianego w poszczególnych zadaniach z zakresu sfery zadań publicznych określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego czy też działalności charytatywno-opiekuńczej uszczegóławianej w poszczególnych tzw. indywidualnych ustawach wyznaniowych – do nawet działalności gospodarczej, co pozostaje już poza ramami niniejszego artykułu.

3. Forma współdziałania

Współdziałanie może mieć różną formę, choć zazwyczaj w praktyce przybiera ono formę umowy pisemnej lub ustnej, której zawarcie charakteryzuje się dobrowolnością. W konsekwencji poza standardowymi umowami takimi jak naturalna i neutralna dla takich relacji

²¹ Por. tamże, art. 4 ust. 1 pkt 11).

²² Por. tamże, art. 4 ust. 1 pkt 12).

²³ Por. art. 38 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz. U. 2023 poz. 1966). Prawo do prowadzenia działalności charytatywno-opiekuńczej jest również zagwarantowane na poziomie generalnym. Por. art. 21a ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (tekst jedn. Dz. U. 2023 poz. 265).

umowa darowizny środków pieniężnych lub niepieniężnych²⁴ pojawiają się w obrocie prawnym – w oparciu o zasadę swobody umów²⁵ – różne umowy nienazwane, jak chociażby umowa współdziałania. Istotą tych umów nie może być jednak wymiana jakichkolwiek usług między stronami umowy. Ich działania powinny być skierowane ku realizacji zadań z zakresu sfery zadań publicznych, czy też działalności charytatywno-opiekuńczej. W przeciwnym wypadku może się okazać, że umowa ma charakter pozorny i należy ją zakwalifikować do umów z zakresu prowadzonej działalności gospodarczej. Co istotne umowy, które często pojawiają się w obrocie między przedsiębiorcami jak np. umowa o świadczenie usług reklamowych, sponsoringu czy też umowy barterowe nie odpowiadają istocie prowadzenia działalności pożytku publicznego lub działalności charytatywno-opiekuńczej. Z drugiej strony umowy, które są charakterystyczne dla działalności pożytku publicznego lub działalności charytatywno-opiekuńczej niejednokrotnie są trudne do przyjęcia przez przedsiębiorców, którzy przykładowo wskazują że przekazanie darowizny może być działaniem na szkodę spółki kapitałowej. Pogodzenie tych dwóch typów podejścia do zawierania umów wymaga niejednokrotnie przeprowadzenia długotrwałych negocjacji co do kształtu umowy, co też należy mieć na uwadze określając planowany początek sformalizowanego współdziałania. *De lege ferenda* warto wpisać do ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, jak również odpowiednich ustaw wyznaniowych o charakterze generalnym i indywidualnym, że przekazywanie darowizn na rzecz działalności pożytku publicznego nie stanowi działania na szkodę podmiotu gospodarczego lub wierzycieli, jeżeli podmiot ten nie zalega z regulacją swoich zobowiązań albo nie będzie zalegał w wyniku przekazania takiej darowizny.

Inny charakterystyczny problem, choć często pozorny to współdziałanie danej organizacji pozarządowej z konkurencyjnymi

²⁴ Umowy darowizny mogą zawierać w sobie polecenie przedsiębiorcy nie czyniąc jednak nikogo wierzycielem. Por. art. 893 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz. U. 2023 poz. 1610 z późn. zm.). Ustawa zwana dalej k.c.

²⁵ Por. art. 353¹ k.c.

względem siebie przedsiębiorcami. Z perspektywy samych organizacji pozarządowych taka konkurencyjność nie powinna mieć większego znaczenia, albowiem troska o dobro wspólne ma charakter uniwersalny. Przykładowo darowizny na pomoc ubogim w przytułku dla osób bezdomnych mogą przekazać danej fundacji przedsiębiorcy, którzy konkurują w realiach rynkowych. Oczywiście umieszczenie publicznych informacji o podjętym współdziałaniu z danym przedsiębiorcą powinno być poprzedzone uzyskaniem jego zgody w odpowiedniej formie. Ponadto taka ewentualna informacja nie powinna mieć charakteru reklamy.

Ponadto umowy te można podzielić stosując kryterium czasowe na umowy o charakterze jednorazowym (np. jednorazowe przekazanie konkretnej darowizny), na czas określony (np. zobowiązanie do przekazywania darowizn w określonym czasie) lub nawet nieokreślony (np. zobowiązanie do przekazywania darowizn co rok).

Mając powyższe na uwadze można dojść do wniosku, że współdziałanie organizacji pozarządowych i przedsiębiorców na rzecz dobra wspólnego jest dobrowolne i może mieć różne formy, w szczególności formę umowy darowizny lub umowy współdziałania, przy czym ich ramy przedmiotowe określa zasada swobody umów i charakter działalności pożytku publicznego lub działalności charytatywno-opiekuńczej. Umowy takie nie mogą mieć charakteru gospodarczego.

Zakończenie

Przeprowadzona analiza pozwala dojść do wniosku, że współdziałanie organizacji pozarządowych i przedsiębiorców na rzecz dobra wspólnego nie jest prawnie zakazane i może być kształtowane na zasadzie dobrowolności w odpowiednim zakresie zgodnie z wolą stron. Współdziałanie to może mieć różne formy, w szczególności formę umowy darowizny lub umowy współdziałania. Ramy przedmiotowe tego typu umów określa zasada swobody umów i charakter działalności pożytku publicznego lub działalności charytatywno-opiekuńczej.

W celu wzmocnienia rozwoju tego typu współdziałania *de lege ferenda* należy postulować zmianę ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, jak również odpowiednich ustaw

wyznaniowych o charakterze generalnym i indywidualnym, poprzez dodanie bezpośredniej normy gwarantującej, że przekazywanie darowizn na rzecz działalności pożytku publicznego lub działalności charytatywno-opiekuńczej nie stanowi działania na szkodę podmiotu gospodarczego lub wierzycieli, jeżeli podmiot ten nie zalega z regulacją swoich zobowiązań albo nie będzie zalegał w wyniku przekazania takiej darowizny.

Owe współdziałanie dzięki zasadzie swobody umów i zasadzie dobrowolności charakteryzuje się sporą elastycznością i szybkością udzielania skonkretyzowanej pomocy. Tym samym stanowi istotny i charakterystyczny element troski o dobro wspólne przez podmioty prywatne. Ze względu na swoją dobrowolność nabiera również szczególnego znaczenia ontologicznego, albowiem odpowiada ogólnym oczekiwaniom społecznym i znajduje odzwierciedlenie w aksjologii konstytucyjnej.

The common good as an element of cooperation between non-governmental organizations and entrepreneurs

The article presents the issue of cooperation between non-governmental organizations and entrepreneurs for the common good. The article presents the definition of the parties to this cooperation as well as their heterogeneity. The analysis also concerns the purpose of cooperation in the form of the common good and its framework. The article also contains an analysis of the forms of this cooperation and the characteristic practical problems in this area. The most important conclusions are at the end of the article.

Słowa kluczowe: dobro wspólne; działalność pożytku publicznego; organizacje pozarządowe; przedsiębiorcy; współdziałanie

Keywords: common good; public benefit activities; non-governmental organizations; entrepreneurs; the principle of cooperation

NOTA O AUTORZE

dr Michał Poniatowski – doktor nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego, adiunkt na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Ste-

fana Wyszyńskiego w Warszawie, wykładowca Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie, adwokat świecki, adwokat kościelny. Specjalizuje się w prawie kanonicznym, prawie organizacji pozarządowych, a także w takich gałęziach prawa jak prawo karne, prawo cywilne oraz prawo administracyjne wraz z odpowiednimi procedurami, w szczególności w ujęciu porównawczym. Posiada doświadczenie w występowaniu przed wieloma sądami jako pełnomocnik stron w ww. gałęziach prawa.